
ІНСТИТУТ ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ЕКОЛОГІЇ

УДК 373.5.016:[57: 070.447]

Агапшук С. С.

СПОСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСКУСІЇ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

Останнім часом з метою активізації навчальної діяльності в школі все частіше використовується дискусія, що є особливою формою взаємодії учасників навчального процесу. Вона дозволяє поєднувати напружену мисленнєву та комунікативну діяльність учнів. За допомогою дискусії вчитель залучає школярів до обговорення значимих для них життєвих ситуацій, викликає в них бажання говорити та спілкуватися, надає можливість висловити власну точку зору та дізнатися думки оточуючих з того чи іншого питання.

Використання дискусійних методів передбачає перш за все встановлення комунікативної взаємодії вчителя з учнями та між членами учнівського колективу, налагодження сприятливого психологічного клімату, що забезпечує вільний обмін думками, а також забезпечує потреби особистості в підтримці та солідарності.

На жаль, дискусія як форма навчальної діяльності не завжди успішно застосовується вчителями біології. Серед основних причин нехтування даної форми навчання вчителі називають складність оцінювання її результатів. Дійсно, оцінювання знань учнів з конкретної теми на основі моделі "питання – відповідь" є значно простішим на відміну від оцінювання дискусії, де потребується глибокий аналіз багатоаспектної діяльності учасників.

Проте, традиційна система опитування не здатна забезпечити активної та самостійної діяльності підлітків. Вона не стимулює учнів до постановки власних запитань, які є проявом інтересу школярів і забезпечують здобуття та реалізацію власного життєвого досвіду, що є невід'ємною частиною соціальної ситуації розвитку підлітків. Не знаходячи відповідей на запитання, які їх цікавлять, учні стають байдужими до навчання, що в подальшому трансформується в загальну життєву пасивність.

Відомо, що значення будь-якої інформації або предметів навколишньої дійсності визначається внутрішнім ставленням особистості до них. Тож знання з навчального предмету, що були здобуті, аргументовані та можливо відстояні в дискусії, міцніше засвоюються учнями.

В процесі підготовки та власне у ході дискусії учні мають можливість:

- здійснити аналіз власного життєвого досвіду з даного питання;
- самостійно дослідити проблему шляхом аналізу наукової літератури;
- публічно презентувати власну точку зору;
- виявити ініціативу в процесі обговорення;
- сформулювати всебічне бачення даної проблеми за рахунок різноманітних підходів до її вивчення;
- навчитися сприймати думки та критику інших учасників дискусії.

Аналіз напрямів діяльності учнів в процесі дискусії дозволяє сформулювати певні аспекти для оцінювання результатів уроку, серед яких можуть бути:

1. *Мислення учнів* (вміння виділяти головне, виявлення і встановлення причинно-наслідкових зв'язків, наведення прикладів та підведення підсумків).
2. *Оприлюднення та аргументація власної точки зору* (чіткість, лаконічність, структурованість доповіді, дотримання норм та регламенту дискусії).
3. *Глибина знань з проблеми дослідження* (ступінь розкриття поняття, опис фактів, посилання на джерела інформації, всебічність проведеного дослідження).
4. *Активність в процесі дискусії* (включення учня в дискусію, опонування іншим доповідачам, активність у відстоюванні власної позиції).
5. *Поведінка у дискусії* (конфліктність, співпраця, блокування та ініціювання дискусії, дотримання визначених правил поведінки у дискусії).
6. *Особистий внесок в дискусію* (в разі групового характеру дискусії варто оцінити особистий внесок кожного в роботу групи).

Для полегшення оцінювання результатів дискусії пропонуємо вчителю ведення своєрідного протоколу дискусії, що може мати такий вигляд:

Оцінювання результатів за шкалами

№ з/п	ПІБ учня	Мислення учнів	Оприлюднення результатів	Глибина знань	Активність	Поведінка	Особистий внесок	Підсумкова оцінка
1.	12	10	9	10	9	8	9
2.							
3.							

В процесі проведення дискусії вчитель спостерігає за кожним учасником дискусії, оцінюючи його за різними шкалами та заповнюючи протокол. Для підведення підсумків уроку пропонуємо оцінювати кожен аспект діяльності за 12-бальною системою, в такому разі підсумкова оцінка є середнім арифметичним значенням всіх балів.

Вчитель повинен мати чітку шкалу оцінювання кожного аспекту діяльності учнів, так для прикладу пропонуємо шкалу оцінювання мислення учнів:

Високий рівень (10-12 балів)

– учень вільно веде дискусію з заданої теми, використовує міжпредметні зв'язки для вирішення питань проблемного характеру; самостійно оцінює та характеризує різні погляди на проблему; виявляє та обґрунтовує причинно-наслідкові зв'язки; робить логічні та обґрунтовані висновки; має власну позицію щодо конкретного питання; виявляється абстрактне, аналітико-синтетичне та творче мислення.

Достатній рівень (7-9 балів)

– учень приймає участь в дискусії; дає порівняльну характеристику різним поглядам на задану проблему; виявляє та виправляє власні помилки; встановлює причинно-наслідкові зв'язки; висновки чіткі, відповідають поставленій меті проте не мають переконливої аргументації; виявляється абстрактне та аналітико-синтетичне мислення.

Середній рівень (4-6 балів)

– учень має складнощі у встановленні причинно-наслідкових зв'язків; з допомогою вчителя здатний виявити власні помилки; висновки не чіткі та відхиляються від заданої мети; мислення має конкретно-образний характер.

Початковий рівень (1-3 бали)

– учень не здатний самостійно встановити причинно-наслідкові зв'язки; не виявляє власних помилок; наведені приклади в більшості не відповідають досліджуваній проблемі; здійснює діяльність репродуктивного характеру; висновки не логічні та без аргументації.

Для старших учнів, що характеризуються самосвідомістю, можна ввести додаткову шкалу "Самооцінка", що дозволить учням сформувати об'єктивне ставлення до власної навчальної діяльності та спровокує їх на подальше самовдосконалення.

Об'єктивне оцінювання результатів дискусії вимагає високого рівня сконцентрованості та спостережливості вчителя, його постійної включеності в процес, що звісно вимагає високої майстерності та досвіду. Тому на початкових етапах пропонуємо вчителю призначати собі помічників, що будуть слідкувати за регламентом, виявляти та фіксувати порушення правил учасниками. Протягом року помічниками можуть бути всі учні класу, що також допоможе сформувати в учнів почуття відповідальності та власної значимості. Сумлінність виконання своїх функцій дає помічникам додаткові заохочувальні бали.

Після проведення дискусії важливо провести колективну рефлексію з метою виявлення позитивних та негативних аспектів дискусії та їх врахування в подальшій навчальній діяльності. Для цього варто запропонувати учням відповісти на такі запитання:

1. Чи досягнута мета дискусії? Які завдання дискусії залишилися не вирішеними?

2. Чи були протягом дискусії відхилення від теми? Чи призвело це до зниження результативності дискусії?

3. Чи всі учні мали можливість прийняти участь в дискусії?

4. Якою була атмосфера в класі?

Після проведення дискусії вчителю також необхідно проаналізувати власну діяльність, оскільки саме вчитель є організатором та ключовою ланкою дискусії. Самоаналіз варто проводити за такими пунктами:

– оптимальність вибору теми дискусії;

– чи вдалося підтримати активність учасників дискусії;

– чи сприяли запитання збудженню самостійної мисленнєвої діяльності учнів;

– чи не переймав вчитель на себе домінуючу роль;

- які прийоми робили дискусію більш жвавою та продуктивною, а які навпаки;
- чи були підведені проміжні та підсумкові висновки;
- якою була атмосфера в колективі під час дискусії.

Дискусія як форма організації навчальної діяльності учнів має сприяти самореалізації учнів, формуванню навичок самостійної навчальної діяльності, аргументувати власну думку та сприймати думки оточуючих, формувати комунікативні компетентності учнів, розвивати культуру мовлення школярів, формувати в них вміння поведження в конфліктних ситуаціях, приймати відповідальність за власні рішення, задовольняти прагнення учнів до самовираження та групової взаємодії. Тож оцінювання результатів дискусії має враховувати цілі, завдання та специфіку діяльності учнів на уроці.

Використана література:

1. Біологія 7-11 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. – К. : Перун, 2005.

Аннотація

В статтє дається характеристика дискусии как форме взаимодействия участников учебного процесса; предложены способы оценивания результатов дискусии на уроках биологии на основе анализа разных аспектов деятельности учащихся.

Annotation

The article describes the debate as a form of interaction between the participants of the educational process, proposed methods of estimation of the discussion in biology class on the basis of the analysis of different aspects of the students activities.

УДК 581.165.1 (477.41)

Білявський С. М.

СИСТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ АДВЕНТИЧНОЇ ФРАКЦІЇ ФЛОРИ КИЇВЩИНИ ТА МІСТА БіЛА ЦЕРКВА

У зв'язку з посиленням боротьби зі злісними та небезпечними бур'янами особливого значення набуває захист територій від нових видів шкідливих рослин, що заносяться з однієї місцевості в іншу внаслідок діяльності людини або самостійно, випадково.

Такими новими видами вважають адвентивні рослини – рослини, які потрапили в нову місцевість, що лежить за межами їх природних ареалів, (переважно за допомогою штучних чинників поширення), пристосувалися до нових умов існування і почали самостійно поширюватися на нові території.

Одні адвентивні рослини швидко поширюються по території та пристосовуються до середовища, інші – поволі, але неухильно збільшують свій ареал, а треті – майже не поширюються.

Всі адвентивні рослини мають такі особливості:

- переважання найбільш надійного типу запилення – анемохорії;
- висока насінна продуктивність, яка може бути в 50 разів вищою, ніж у місцевих видів, а також підвищує ймовірність розселення виду;
- короткий і простий життєвий цикл;
- швидкий розвиток вегетативних та репродуктивних органів рослин;
- інтенсивний розвиток ювенільної стадії рослини, що швидко переходить до цвітіння;
- переважання дрібних розмірів насіння;
- захищеність насіння покривами, що підвищує його стійкість до несприятливих умов;
- здатність насіння до тривалого спокою і формування ґрунтових насінних банків;
- здатність до гібридизації з близькоспорідними видами, як з місцевими, так і заносними;
- здатність до вегетативного розмноження, яке може відігравати роль не стільки в розселенні видів, скільки в їхньому закріпленні в нових угрупованнях тощо.

Як бачимо, наведені ознаки пояснюють швидке та неухильне поширення адвентивних рослин, що супроводжується не тільки збільшенням їхніх ареалів та домінуванням в природних угрупованнях, а й витісненням аборигенних видів [4, 5].

В Україні зафіксовано понад 200 видів адвентивних рослин. Але найбільшу цікавість у науковців викликають ті, які є найбільш типовими адвентивними рослинами, тобто тими рослинами, які є зовсім непритаманними для нашої природної флори, мають вторинний ареал віддалений від свого природного та зростають в нових умовах без будь-якого догляду з боку людини.

Таких рослин на території України 129 видів, з яких 14 видів не прижились і зникли.

Адвентивна флора Лісостепу і Степу України представлена 115 видами з 84 родів та 33 родин з 2 класів Магноліофітів.

Найчисельнішою родинами є Asteraceae – 25 видів, Poaceae – 13 видів, потім Brassicaceae – 12, Solanaceae – 7, Convolvulaceae – 5 видів.